



TOSHKENT DAVLAT
AGRAR UNIVERSITETI

№1. [1]. 2025

AGROBIZNES, FAN VA TEKNOLOGIYALAR

АГРОБИЗНЕС, НАУКА
И ТЕХНОЛОГИИ

AGRIBUSINESS,
SCIENCE AND
TECHNOLOGY



ILMIY - AMALIY
ELEKTRON JURNAL

№ 083688



ISSN: 3060-5245

TOSHKENT - 2025



2025-yil, №1/[1]-son



**“AGROBIZNES, FAN VA
TEKNOLOGIYALAR” ILMIY-
AMALIY ELEKTRON JURNALI**

BOSH MUHARRIR

Oblomuradov Narzullo Naimovich – iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

Bosh muharrir o‘rinbosarlari:

Islamov Soxib Yaxshibekovich – qishloq xo‘jaligi fanlari doktori (DSc), prof.

Sultonov Kamoliddin Sadriddinovich – qishloq xo‘jaligi fanlari doktori (DSc), prof.

Farmonov To‘lqin Xayitmurodovich – iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), prof.

Mas‘ul muharrir:

Beglayev Uchqun Xurramovich – iqtisodiyot fanlari falsafa doktori, dotsent

Tahrir hay‘atining xalqaro a‘zolari:

Kusainov Xalel Xaymullayevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Qozog‘iston davlat texnologiya universiteti)

Vilija Aleknevičienė - iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Universitet Vitovta Velikogo)

Gilbert Ludwig – professor, (Jamk University of Applied Sciences)

Bobojonov Ixtiyor Baxtiyorovich - iqtisodiyot fanlari doktori, (Germaniyaning Leybnits nomidagi Markaziy Osiyoda qishloq xo‘jaligini rivojlantirish instituti (IAMO))

Xaitboyeva Nargiza Alikulovna - iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent (Tojikiston davlat huquq, biznes va siyosat universiteti)

Tahrir hay‘ati:

08.00.00-Iqtisodiyot fanlari:

Gulyamov Saidasror Saidaxmedovich – i.f.d. (DSc), prof.

Saidov Muxammad-Ali Xakimovich – i.f.d. (DSc), prof.

Rustamova Iroda Baxramjanovna – i.f.d. (DSc), prof.

Ergashev Raxmatulla Xidirovich – i.f.d. (DSc), prof.

Ochilov Ilhom Sayitqulovich – i.f.d. (DSc), dots.

Abduvasikov Abduaziz Abdulazizovich – i.f.n, dots.

Mamadiyarov Dilshad Uralovich – i.f.n, dots.

Achilov Mashrab Ulug‘bekovich – i.f.f.d. (PhD), dots.

Galimova Feryuza Rafikovna – i.f.n, dots.

Odilova Dilnozaxon Barnayevna – i.f.f.d. (PhD), dots.

Fayziyev Oybek Raximovich - i.f.f.d. (PhD), dots.

Primov Abdulla Egamkulovich - i.f.f.d. (PhD).

Yangiboyev Dilshod G‘ulomovich – i.f.f.d. (PhD).

Tojiboyeva Nafisa Raxmiddin qizi – i.f.f.d. (PhD).

Mardiyeu Nurali - i.f.n, dots.

Kuvnakov Xaydar Kasimovich - i.f.n, dots.

Siddikov Zaxid Tulkunovich – i.f.n, v.b.prof.

Saidova Dildora Nurmatovna – i.f.n, dots.

Roziqov Jahongir Mustaqim o‘g‘li – i.f.f.d. (PhD), dots.

Boltayev Nurali Shiramatovich – i.f.f.d. (PhD).

Dehkanova Nilufar Sagdullayevna – i.f.f.d. (PhD), dots.

Narinbayeva Gulnora Karimovna – dotsent.

06.00.00-Qishloq xo‘jaligi fanlari:

Anarboyev Azimjon Raimqulovich – q.x.f.d. (DSc), prof.

Shokirov Alisher Djuraboyevich - q.x.f.d. (DSc), prof.

Mardanov Husniddin Xolbozorovich – q.x.f.d. (DSc).

Jo‘rayev Sirojiddin Turdiqulovich – b.f.d. (DSc), prof.

Gulmurodov Risqiboy Abdiyevich – q.x.f.d. (DSc), prof.

Xalmirzayev Dilmurad Kamilovich - q.x.f.d. (DSc), dots.

Xolliyev Asamiddin Turayevich - q.x.f.d. (DSc), dots.

Eshankulov Bobomurod Inayatovich - q.x.f.d. (DSc).

Ibrohimov Bahodir Akmal o‘g‘li - q.x.f.d. (DSc).

Abdullayev Anvar Kodirullayevich – b.f.n., k.i.x.

Atabayev Ma‘ruf Maxmudovich – q.x.f.n., prof.

Muxammadov Yo‘ldoshbek Akmal o‘g‘li – q.x.f.f.d. (PhD).

Raxmonov Ubaydillo Normamadovich – q.x.f.f.d. (PhD), dots.

Safarov Asqar Asadullayevich – q.x.f.f.d. (PhD), dots.

Mustafakulov Davron Mamatqulovich – q.x.f.f.d. (PhD), dots.

Akramov Umiddilla Ikramdjanovich – q.x.f.f.d. (PhD), dots.

Kasimov Botir Sadriddinovich – q.x.f.f.d. (PhD).

MUASSIS

Toshkent davlat agrar universiteti

ALOQA UCHUN MA‘LUMOTLAR

Manzil: Toshkent viloyati, Qibray tumani, Universitet ko‘chasi, 2-uy.

Jurnalning telegram manzili:

t.me/agrobiznes_elektronjurnal

E-mail: licht-1989@mail.ru

Jurnalning rasmiy sayti:

<https://www.agrobiznesjournal.uz>

Tel: +(998) 93 439 30 00

Jurnalning ilmiyligi:

Agrobiznes, fan va texnologiyalar
ilmiy-amaliy elektron jurnali

O‘zbekiston Respublikasi
Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi

Oliy attestatsiya komissiyasi
rayosatining 2024-yil
30-noyabrda 364/5-sonli qarori
bilan milliy ilmiy nashrlar
ro‘yxatiga kiritilgan.

Elektron nashr 654 sahifa. E‘lon qilishga 2025-yil 28-fevralda ruxsat etildi.

M U N D A R I J A

IQTISODIYOT FANLARI

Mardiyev Nurali

Bozor nobarqarorligi sharoitida mahsulot talab va taklifi holatini tahlil qilish algoritmi.....10

Toshboyev Abduraim Jabbarovich, Siddiqov Zoxid Tulkunovich, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li

Qishloq xo'jaligini innovatsion texnologiyalar asosida boshqarish.....15

Lobar Bozorova Nuraliyevna

Qishloq xo'jaligi agroxizmat markazlari va fermerlar o'rtasidagi munosabatlarni emperik tahlili.....22

Qodirova Xolida Salimovna

Ziyorat turizmini rivojlantirishda xorijiy tajribalar tahlili 29

Муратов Абдулазиз Уктамович, Муратова Махтума Гапуровна

Подходы и методы оценки стоимости бизнеса 35

Топилдиев Соҳибжон Раҳимжонович, Одилова Дилнозахон Барнаевна

Тикув-трикотаж маҳсулотларига маҳаллий истеъмолчилар талабини сегментлаш асосида маркетинг стратегияларини такомиллаштириш 41

Наринбаева Гулнора Каримовна, Дилмуродов Хасан Фахриддин угли

Пути совершенствования плодоовощной продукции в Республике Узбекистан 51

Ergashev Olloyor

Implementation of digital technologies in the organization of accounting in business subjects 58

Умаров Шахзод Валиджанович

Организационно-правовые основы применения инновационных технологий в сельском хозяйстве 63

Rabbimov Elbek Abdulloyevich, G'afforov Ilhom Ilyosjonovich

Establishing a strategic management accounting system in enterprises 69

Qosimova Surayyo Salohiddinovna, Umirov Behruz Bahodirovich

Ecological problems and solutions in Uzbekistan: a path towards sustainability.....73

Sodiqov Xayrulla Sattorovich, Sodiqova Gavhar Xayrulla qizi

Parrandachilik korxonalarining boshqaruv hisobida daromadlar va xarajatlar hisobini takomillashtirish 78

Anvarova Dildora Sanjar qizi, Dilmurodov Hasan Fakhridin ugli	
The rating of an organization reflects the effectiveness of an employee	83
Жуманиёзов Сирож Азимбой угли	
Эффективность садоводческой деятельности в Республике Узбекистан	87
Нурутдинова Зухра Алишеровна	
Формирование конкурентной среды на рынке овощной продукции защищенного грунта	99
Ergashev Olloyor	
Risks and their assessment in economic subjects.....	105
Roziqov Jahongir Mustaqim o‘g‘li, Tojiboyeva Nafisa Raxmiddin qizi, Aliqulov Dilshodbek Xabibulla o‘g‘li	
O‘zbekiston qishloq xo‘jaligida sug‘urtalash mexanizmining hozirgi holati.....	110
Xoliqov Sulaymon Utkir ugli	
Increasing employment based on diversification of the rural economy.....	115
Rahimboyev Muxtorbek Ikrom o‘g‘li	
Qoraqalpog‘iston Respublikasi aholisining iqtisodiy faolligi dinamikasini ekonometrik baholash.....	122
Saitmuratov Saitmurat Masharip o‘g‘li	
Davlat sektorida ichki auditni takomillashtirish.....	132
Исламов Фарход Рахматуллаевич	
Организация системы электронной коммерции.....	141
Акабиров Дилоро Нигматовна	
Оценка эффективности электронной коммерции.....	149
Ergashev Jamshid Axmadaliyevich	
Qishloq xo‘jaligida meva-sabzavotchilik eksport salohiyatini oshirishda zamonaviy fan va texnologiyalardan samarali foydalanish yo‘llari.....	158
Одилова Дилноза Барнаевна	
Разработка инструментов повышения качества и эффективности инновационных образовательных услуг в национальной инновационной системе.....	166
Zaxidov Dilshodbek G‘ulomjon o‘g‘li	
Audit jarayonini avtomatlashtirish uchun telegram botdan foydalanish.....	172
Baxriddinova Yulduz Baxriddinovna	
Mahalliy dorivor o‘simliklar yetishtirish maqsadlari va ularni amalga oshirish mexanizmlari.....	180
Qo‘chqorova Muxlisaxon Ulug‘bek qizi	
Mamlakatimiz tijorat banklarida islomiy bank xizmatlarini takomillashtirish.....	189

Ruzmetov Kudrat Shermetovich, Turgunov Tolibjon Tursunovich

Ekonometrik modellar yordamida meva-sabzavotchilik tarmogʻi rivojlanishini tahlili va prognozi.....196

Jumaqulov Temur

Mamlakat sanoatini rivojlantirishning iqtisodiy jihatlari.....205

Saidov Muhammadali Hakimovich, Esanbekov Diyorbek Mirzabek oʻgʻli

Iqtisodiyotda raqamli biznes.....212

Djumaniyazov Farruxbek Abdulla oʻgʻli

Turizm sohasiga kiritilgan investitsiyalarning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini tahlil qilish va baholash.....221

Sultonova Dilnoza Dilshodovna

Oʻzbekiston Respublikasida nodavlat notijorat tashkilotlarini shakllantirishning nazariy va uslubiy asoslari.....226

Ziyadullayev Ilhom Narkobilovich

Qishloq xoʻjaligida kooperatsiyalarning tutgan oʻrni va ahamiyati.....231

Ризаев Нурбек Кадилович, Кадилов Сахобиддин Шарофович, Махмудов Бобур Ҳамроқул ўғли

Молиявий ҳисоботларни тузишда хорижий тажрибани қўллаш масалалари.....237

Xaitbaeva Dilobar Zaxidovna

Oʻzbekiston qishloq xoʻjaligiga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish mexanizmini takomillashtirish yoʻllari.....251

Mirzayev Musurmon Umidullayevich

Globalashuv sharoitida transchegaraviy suv resurslardan samarali foydalanishni boshqarish.....260

Yusupov Zulunjon Ziyoydinovich

Davlat-xususiy sherikligi hamda kooperatsiya asosida texnik modernizasiyalash mexanizmlarini takomillashtirish.....265

Алиева Надирахон Абдумаликовна

Ипакчилик тармоқ корхоналарининг инновацион фаолиятини бошқаришга таъсир килувчи омиллар.....271

Tojiboyeva Nafisaxon Raxmiddin qizi, Roziqov Jahongir Mustaqim oʻgʻli

Klasterlarda xodimlarning rivojlantirish strategiyasini amaliyotga qoʻllash masalalari.....278

Умарова Наргиза Холдаровна

Саноат корхоналарида молиявий хавфсизликни баҳолашда таъсир килувчи ташки омиллар.....282

Kasimov Botir Sadriddinovich, Safarov Asqarbek Asadullayevich, Normurodov Sarvar Norboy oʻgʻli

Oʻzbekiston iqtisodiyotida qishloq xoʻjaligining roli.....292

UO‘K: 336+63

**O‘ZBEKISTON QISHLOQ XO‘JALIGIGA XORIJIY INVESTITSİYALARNI
JALB QILISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI****Xaitbaeva Dilobar Zaxidovna**

Toshkent davlat agrar universiteti

“Buxgalteriya hisobi, tahlil va audit”

kafedrası katta o‘qituvchisi

E-mail: dilobarxaytboyeva@gmail.com.

Annotatsiya. O‘zbekistonda qishloq xo‘jaligi, ayniqsa, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish orqali iqtisodiy o‘shish va rivojlanish uchun katta imkoniyat yaratadi. Biroq, bunday investitsiyalarni jalb qilishning hozirgi mexanizmlari maqbul emas. Ushbu maqolada O‘zbekiston qishloq xo‘jaligi sektorining xorijiy investorlar uchun jozibadorligini oshirish bo‘yicha turli strategiyalar ko‘rib chiqiladi. Tahlil huquqiy, iqtisodiy va ijtimoiy-siyosiy jihatlarni qamrab oluvchi ko‘p qirrali yondashuvga asoslanadi. Maqolada O‘zbekiston qishloq xo‘jaligi sohasiga xorijiy investitsiyalarni, shu jumladan to‘g‘ridan-to‘g‘ri chet el investitsiyalarini jalb qilishning zarurligi va ahamiyati ochib berilgan. Qishloq xo‘jaligiga xorijiy investitsiyalarni jalb etishga salbiy ta‘sir etuvchi omillar aniqlangan hamda agrar sohaga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishni takomillashtirishga bo‘yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: qishloq xo‘jaligi, investitsiya, investitsiya loyiha, xorijiy investitsiyalar, agrar soha, investitsiyalarni moliyalashtirish.

Аннотация. Сельскохозяйственный сектор в Узбекистане представляет собой значительную возможность для экономического роста и развития, особенно за счет привлечения иностранных инвестиций. Однако текущие механизмы привлечения таких инвестиций не являются оптимальными. В данной статье рассматриваются различные стратегии повышения привлекательности сельскохозяйственного сектора Узбекистана для иностранных инвесторов. Анализ основан на многомерном подходе, который охватывает правовые, экономические и социально-политические аспекты. В статье раскрывается необходимость и важность привлечения иностранных инвестиций в сельскохозяйственный сектор Узбекистана, включая прямые иностранные инвестиции. Выявлены факторы, негативно влияющие на привлечение иностранных инвестиций в сельское хозяйство, а также разработаны предложения и рекомендации по улучшению привлечения иностранных инвестиций в сельскохозяйственный сектор.

Ключевые слова: инвестиции в сельское хозяйство, иностранные инвестиции аграрный сектор, финансирование, инвестиционный проект, прямые иностранные инвестиции,

Annotation. The agricultural sector in Uzbekistan presents a significant opportunity for economic growth and development, particularly through the attraction of foreign investment. However, current mechanisms for attracting such investment are suboptimal. This paper examines various strategies to enhance the attractiveness

of Uzbekistan's agriculture sector to foreign investors. The analysis is grounded in a multi-dimensional approach that encompasses legal, economic, and socio-political aspects. The article reveals the necessity and importance of attracting foreign investment in the agricultural sector of Uzbekistan, including foreign direct investment. The factors that negatively affect the attraction of foreign investment in agriculture have been identified, and proposals and recommendations have been developed to improve the attraction of foreign investment in the agricultural sector.

Keywords: agriculture investments, foreign investments agricultural sector, financing, investment project, foreign direct investment.

KIRISH

O'zbekiston iqtisodiyotida agrar sohaning o'rni beqiyos. Mamlakat aholisining asosiy qismi qishloq xo'jaligi bilan shug'ullanib, bu tarmoq ichki mahsulotning salmoqli qismini tashkil etadi. Shu sababli agrar sektorni rivojlantirish, unga innovatsiyalar joriy etish va investitsiyalar jalb qilish mamlakat iqtisodiyoti uchun strategik ahamiyatga ega. Xususan, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar agrar sektorni modernizatsiya qilishda hal qiluvchi omil hisoblanadi. O'zbekistoning qishloq xo'jaligiga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish – mamlakatda agrar soha taraqqiyotini ta'minlash va uning intensiv rivojlanishga erishishdagi g'oyat muhim masala hisoblanadi. O'zbekiston o'ziga xos iqlim sharoiti, serhosil tuproqlari va suv resurslari tufayli qishloq xo'jaligi sohasida ulkan salohiyatga egadir. Agrar soha o'rta va uzoq muddatli investitsiyalarning barqaror yo'nalishi hisoblanadi, chunki u nafaqat ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarga doimiy talabni, balki uning yanada o'sishini ham kafolatlaydi. Shu nuqtai nazardan agrar sohaga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va zamonaviy texnologiyalar asosida yangi ishlab chiqarish quvvatlarini barpo etish evaziga qishloq xo'jaligi mahsulotlarini eksportga yo'naltirish, resurstejam texnologiyalardan samarali foydalanish, yangi ish o'rinlarini yaratish, iqtisodiyot hajmini va aholi jon boshiga daromadlarni keskin oshirish, agrar sohadagi ilm va innovatsiyalarni, yangicha yondashuvlarni ishlab chiqish mamlakatda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlarning ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti (FAO) va Xalqaro qishloq xo'jaligini rivojlantirish jamg'armasi (IFAD) hamda Jahon oziq-ovqat dasturi (WFP) bilan hamkorlikda tayyorlangan tadqiqotlar natijasi shuni ko'rsatdiki, investitsiyalar va ijtimoiy xarajatlarning hozirgi darajasi 2030 yilgacha ochlikni bartaraf uchun yetarli miqdordagi daromadlarning o'sishiga va me'yordagi oziq-ovqat mahsulotlariga ega bo'lishga olib kelmaydi. Bu yo'nalishda amalga oshirilayotgan izchil islohotlar natijasida ochlik kamayadi, ammo 2030 yilda ham 650 milliondan ziyod aholi yoki dunyo aholisining 8 foizi to'yib ovqatlanmaydi. «Xalqaro tashkilotlarning hisobotida qayd etilishicha, global miqyosda 2030 yilga qadar ochlikni bartaraf etish uchun yiliga 265 milliard AQSh dollari miqdorida qo'shimcha investitsiyalar talab qilinadi. Ushbu investitsiyalarning 67 milliard AQSh dollari ijtimoiy himoya dasturlari uchun talab qilinadi va bu aholining zaif qatlamlari uchun oziq-ovqat mahsulotlarini iste'mol qilish holati va darajasini yaxshilaydi, shuningdek 198 milliard AQSh dollari miqdordagi investitsiyalar kambag'allarning manfaati uchun samarali faoliyatga sarmoya kiritishga yo'naltiriladi va bu kambag'allarga, kam ta'minlanganlarga va

ijtimoiy himoyaga muhtoj aholi qatlamiga pul ishlab topish, undan tejab-tergab foydalanish, investitsiyalash va o'zlarining turmush tarzini yaxshilash imkoniyatini yaratadi».

Shu sababli iqtisodiyotning qishloq xo'jaligi tarmog'ini rivojlantirishga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish nihoyatda dolzarb masala sifatida kun tartibiga qo'yilishi kerak va bu bizga mamlakatning sanoat xavfsizligini ta'minlash muammosini hal qilishga imkon beradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Agrar sohani jadal rivojlantirish va mahsulot ishlab chiqarishda xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va ulardan samarali foydalanish muammolarining turli yo'nalish (jabha, aspekt)lari iqtisodchi- olimlardan Deininger, Klaus[1], A.B.Jo'raev[2], Sh.J.Qurbonov[3], H.R.Nabiev[4], J.Rahmatullaev[5] kabilarning ilmiy ishlarida tadqiq etilgan. Jumladan, hududlar qishloq xo'jaligida investitsiyaviy faollikni takror ishlab chiqarish xususiyatlari, qishloq xo'jaligini rivojlantirishga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va ulardan foydalanish muammolari, qishloq xo'jaligini rivojlantirishga yo'naltirilgan investitsiyalar samaradorligining statistik tahlili, qishloq xo'jaligida investitsiyaviy jozibadorlikni baholash, agrosanoat ishlab chiqarishining muammolari va rivojlanish istiqbollari, qishloq xo'jaligida investitsiya jarayonlarini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash va tartibga solish samaradorligi, turli darajalarda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash kontekstida Yevroosiyo iqtisodiy ittifoqi tomonidan qishloq xo'jaligi bozorini tartibga solishning muammoli jihatlari ko'rib chiqilgan. Ammo, agrar sohaga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish masalasi alohida tadqiqot obyekti sifatida yetarlicha o'rganilmagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Agrar sohaga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda iqtisodiy tahlillarni amalga oshirish zarur bo'ladi. Buning uchun tadqiqotda tahlil va sintez, induksiya va deduksiya, statistik guruhlash, ekspert baholash, ilmiy abstraksiyalash va boshqa usullardan keng foydalanildi.

TAHLILLAR VA ASOSIY NATIJALAR

Darhaqiqat, investitsiyalar, shu jumladan, chet el investitsiyalari agrar soha taraqqiyotini ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Birinchidan, jahon miqyosida iste'molchilar sonining o'sishi davom etmoqda. «Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT) tomonidan e'lon qilingan so'nggi hisobotga ko'ra, 15 noyabr kuni dunyo aholisi 8 mlrd kishiga yetdi» «BMT prognozlariga ko'ra, 2037 yilga kelib, dunyo aholisi soni 9 milliardga, 2058 yilga kelib esa 10 milliardga yetadi» Bu shuni anglatadiki, Yer aholisi tobora ko'proq oziq-ovqatga muhtoj bo'ladi va shu boisdan qishloq xo'jaligi sanoati o'z mahsulotlarini ishlab chiqarishni doimiy ravishda oshirishi kerak.

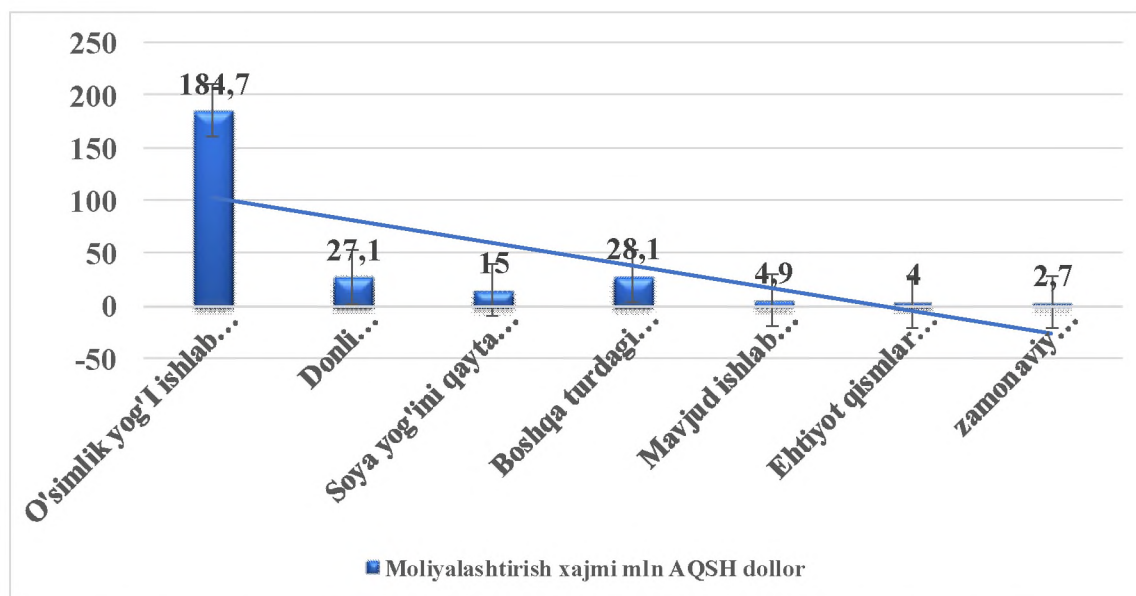
Ikkinchidan, bo'sh yerlarning qisqarishi tufayli texnologiyaga bo'lgan ehtiyoj va uning oshib borishi. Ma'lumki, dunyoda unumdor yerlarning miqdori jismonan cheklangan. «GFSAD30 loyihasi doirasida AQSh Geologik xizmati (USGS) rahbarligida olib borilgan so'nggi tadqiqotlar natijalariga ko'ra, dunyoda 1,87 milliard gektar unumdor qishloq xo'jaligi yerlari mavjud». Yer tanqisligi sanoatdagi innovatsion texnologik yechimlar hisobiga qoplanadi, masalan, vertikal dehqonchilik

texnologiyasi va boshqalar, tuproq unumdorligini oshirish hamda hosildorlikni oshirishning yangi usullarini izlash va boshq. Bularning barchasi qishloq xo'jaligiga investitsiyalar kiritilishiga turtki beradi.

Uchinchidan, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash va subsidiyalash chora-tadbirlari. Aksariyat mamlakatlarda qishloq xo'jaligi davlat tomonidan faol qo'llab-quvvatlanadi, shu jumladan, oziq-ovqat xavfsizligi siyosati doirasida ham, chunki bu soha, yo'nalish aholi uchun hayotiy muhim masaladir.

Boshqacha ifodalaganda, qishloq xo'jaligi insonning oziq-ovqatga bo'lgan asosiy ehtiyojlarini qondirishga tayanadi, shuning uchun uni biror narsa bilan almashtirish mushkul (qiyin).

So'nggi yillarda O'zbekiston hukumati tomonidan agrar sektorni rivojlantirish va sohada investitsiya muhitini yaxshilash bo'yicha keng ko'lamli ishlar olib borilmoqda. Xususan, Yevropa, Xitoy, Rossiya va boshqa mamlakatlardan investorlar O'zbekiston bilan hamkorlik qilish va agrosanoat, savdo va logistika sohalarida yangi loyihalarni amalga oshirishga tobora ko'proq jalb qilinmoqda. Buning tasdig'i sifatida 2019-2022 yillarda mamlakatda 266,5 mln. AQSh dollari hajmida 143 ta loyiha amalga oshirildi. Birgina yog'-moy sanoatida 184,7 mln. AQSh dollari miqdoridagi (69,3%) investitsiyalar o'zlashtirildi. Bundan tashqari, O'zbekistonda ozuqa sanoatini rivojlantirish (qiymati 27,1 mln AQSh dollari bo'lgan 27 ta loyiha), shuningdek, zamonaviy omborxonalar qurish va mavjud ishlab chiqarish quvvatlarini modernizatsiya qilish uchun mablag'lar faol ravishda investitsiya qilinmoqda (1-rasm).

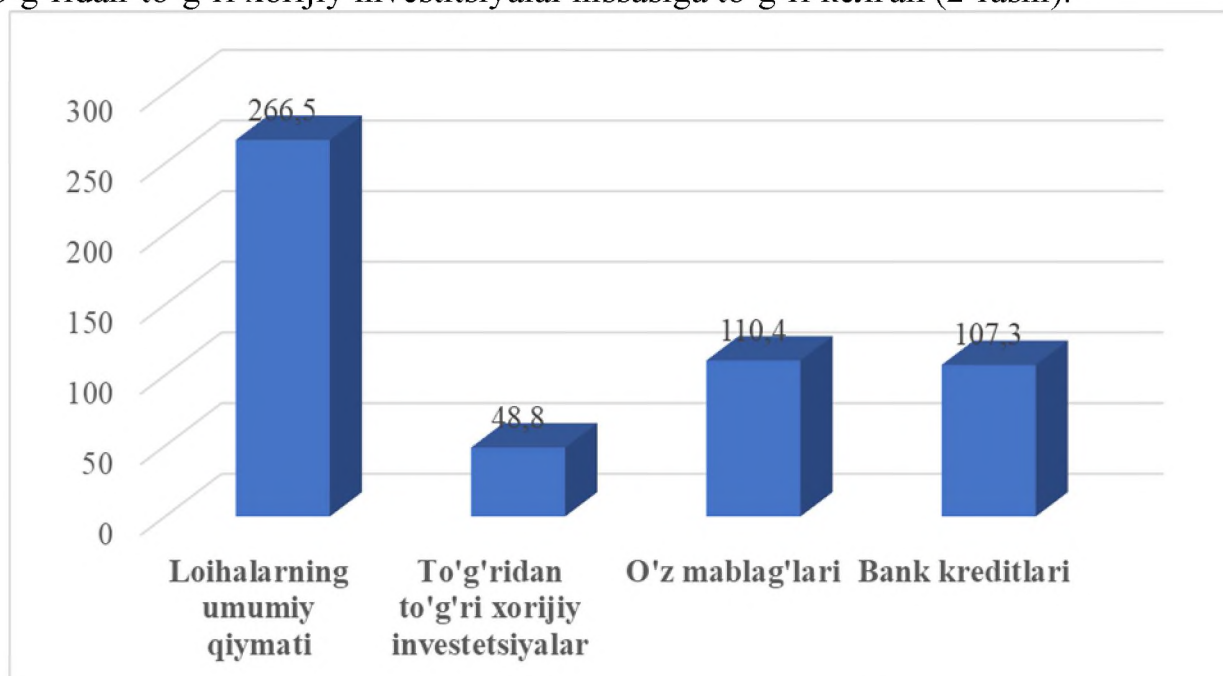


1-rasm. 2019-2022 yillarda O'zbekiston agrar sohasida amalga oshirilgan investitsiya loyihalari soni va moliyalashtirish hajmi

Bugungi kunda O'zbekiston agrosanoat sektorini investitsiyalashning bir muncha istiqbolli yo'nalishlaridan biri soya oqsili, moyli o'simliklar, oziq-ovqat emulgatorlari (emulsiya hosil qiladigan moddalar, emulsiyalarning stabilizatorlari),

margarin, shuningdek o'simlik moylaridan qattiq yog'lar, sut yog'i o'rnini bosuvchi moddalar ishlab chiqaradigan zamonaviy zavodlarni tashkil etishdir.

Qayd etish zarurki, aksariyat hollarda qishloq xo'jaligi o'simliklarini yetishtirish va chorvachilikni ko'paytirish sifatida bir tomonlama tushuniladi. Biroq, qishloq xo'jaligi chorvachilik, bog'dorchilik, o'rmon xo'jaligi, urug'chilik, akvakultura va boshqalarni o'z ichiga olgan juda keng faoliyat sohasini qamrab oladi. Qishloq xo'jaligining maqsadi aholiga mahsulot yetkazib berish, ishlab chiqaruvchilarning ehtiyojlarini qoplash, ya'ni ularni xom ashyo bilan ta'minlashdir. Shu munosabat bilan qishloq xo'jaligiga investitsiyalarni jalb qilish ushbu sohalarni bevosita va bilvosita qamrab oladigan ko'plab yo'nalishlarga ega. Xususan, qishloq xo'jaligiga investitsiya kiritishning ko'plab to'g'ridan-to'g'ri va bilvosita usullari mavjud. 2019-2022 yillarda O'zbekistonning agrar sohasida amalga oshirilgan jami investitsiya loyihalarining (266,5 mln. AQSh dollari) 41,4 foizi korxona (investor)larning o'z mablag'lari, 40,2 foizi bank kreditlari hisobidan amalga oshirilgan bo'lsa, 18,3 foizi to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hissasiga to'g'ri kelgan (2-rasm).



2-rasm. 2019-2022 yillarda O'zbekiston agrar sohasida amalga oshirilgan investitsiya loyihalarini moliyalashtirish manbalari

Bundan ko'rinadiki, O'zbekistonning agrar sohasiga to'g'ridan- to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilish holati talab darajasida emas. To'g'ridan-to'g'ri investitsiyalash moddiy ishlab chiqarishga yo'naltirilgan investitsiyalarni nazarda tutadi, bunda investitsiyalar hukumat kafolatlarisiz, risk sharoitlarida o'z mablag'lari yoki qarz mablag'lari hisobidan kiritiladi hamda kompaniyani boshqarishda ishtirok etish huquqini ham beradi. To'g'ridan- to'g'ri investitsiyalashda katta miqdordagi sarmoyalar talab qilinadi.

Qishloq xo'jaligiga to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalarga quyidagilar kiradi:

yer sotib olish va fermerlikni tashkil etish. Bu mustaqil tarzda agrobiznesni yo'lga qo'yish hamda investitsiya loyihasini amalga oshirish bo'yicha barcha

risklarni o'z zimmasiga olgan holda katta xarajat talab etuvchi bir muncha murakkab tadbirlarni nazarda tutadi;

ijara uchun ko'chmas mulk sotib olish. Bu passiv va ishonchli investitsiya varianti hisoblanadi, lekin ayni paytda yuqori darajadagi investitsiyalarni talab qiladi. Ijara uchun ishlab chiqarish yoki omborxonalarni sotib olish mumkin;

qishloq xo'jaligi korxonalariga kreditlar berish;

ijaraga berish uchun qishloq xo'jaligi texnikasini sotib olish;

qishloq xo'jaligi kompaniyalarining aksiyalarini sotib olish.

Aksariyat qishloq xo'jaligi kompaniyalari aksiyalarni birjalarda sotadilar, ularni erkin sotib olish va sotish mumkin. Investorlar bunday aksiyalar portfelini yaratib, bu aksiyalar qiymati aksiyalar narxining oshishi bilan o'sib boradi.

So'nggi yillarda O'zbekiston qishloq xo'jaligiga xorijiy investitsiyalarni jalb etish ustuvor vazifalardan biriga aylandi. Biroq, bu jarayonga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi bir necha omillar mavjud:

1. Axborot (ma'lumot)ning yetarli emasligi: chet el investorlari O'zbekiston qishloq xo'jaligi sohasidagi investitsiyaviy imkoniyatlar, investitsiyalash masalalari to'g'risidagi ishonchli ma'lumotlarga ega bo'lish imkoni murakkab bo'lishi mumkin. Shaffoflik va ma'lumotlarning yetarli yoki mavjud emasligi salohiyatli investorlar tomonidan sarmoya kiritish nuqtai nazaridan salbiy omil hisoblanadi.

2. Qonunchilikni takomillashtirish faoliyati bo'yicha huquqiy va tartibga soluvchi muhitning mavhumligi yoki noaniqligi: Investorlar uchun qonunchilikning shaffofligi va barqarorligi muhim ahamiyatga ega. O'zbekistonda agrar sohada xorijiy sarmoyalarni himoya qilish, moliyaviy va soliq imtiyozlari berish, yerga bo'lgan huquqiy kafolatlarni takomillashtirish bo'yicha ishlar amalga oshirilishi lozim. Bunday holat investorlar uchun noaniqlik tug'diradi va qishloq xo'jaligi sohasiga sarmoya kiritish, investitsiyalash bo'yicha qarorlarga jiddiy ta'sir qilishi mumkin.

3. Yerga egalik huquqining cheklanishi: O'zbekistonda yerga egalik huquqini cheklash xorijiy investorlar uchun muammo tug'dirishi mumkin. Masalan, chet ellik investorlarga yerga egalik qilish taqiqlanadi va ular faqat cheklangan muddatga ijara berilishi mumkin. Bu agrar sektorning investorlar uchun jozibadorligini pasaytirishi mumkin.

4. Infratuzilma bilan bog'liq muammolar: Xorijiy sarmoyadorlarni jalb qilish uchun birinchi qadam sifatida qishloq xo'jaligi infratuzilmasini rivojlantirish talab etiladi. Zamonaviy sug'orish tizimlarini joriy etish, qayta ishlash zavodlarini qurish va logistika tizimini takomillashtirish ustuvor vazifalardandir. Yo'l tarmoqlari, va qishloq xo'jaligi mahsulotlarini tashish va saqlash tadbirlarining rivojlanmaganligi investorlarning sarmoya kiritishlariga to'sqinlik qilishi mumkin.

5. Malakali ishchi kuchining yetishmasligi: qishloq xo'jaligi sohasida zarur malaka va ko'nikmalarga ega bo'lgan mutaxassislarni tayyorlash murakkab va ko'p vaqtni talab etuvchi tadbirlardan biri bo'lib, bunday mutaxassislarning yetarli emasligi ushbu sohaga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish jarayonlariga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

6. Innovatsiyava texnologiyalar joriy etish. Agrar sohani rivojlantirishda xorijiy sarmoyadorlarning zamonaviy texnologiya va innovatsiyalarni olib kelish imkoniyati katta ahamiyatga ega. Bunda, ayniqsa, sanoatlashgan qishloq xo'jaligi, organik mahsulot yetishtirish va qayta ishlash sohalarida innovatsiyalarni joriy etish muhim.

7. Organik qishloq xo'jaligi. Jahon bozorida ekologik toza va organik mahsulotlarga bo'lgan talab oshib bormoqda. O'zbekistondagi tabiiy resurslar ushbu yo'nalishni rivojlantirish uchun katta imkoniyatlar yaratadi.

8. Qayta ishlash sanoati. O'zbekistonda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash salohiyati to'liq ishga solinmagan. Bu yo'nalishda sarmoya kiritish orqali yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar yetishtirish mumkin.

9. Agroekoturizm. Qishloq hududlarida agroturizmni rivojlantirish xorijiy sarmoya uchun yangi imkoniyatlarni ochadi. Bu nafaqat iqtisodiy foyda keltiradi, balki hududlarning madaniy salohiyatini ham oshiradi.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun, fikrimizcha, O'zbekiston hukumatining sa'y-harakatlari bilan quyidagi chora-tadbirlar amalga oshirilishi zarur: agrar sohaning investitsiyaviy imkoniyatlari xususidagi ma'lumotlarning shaffofligini ta'minlash, huquqiy-me'yoriy muhitni soddalashtirish va barqaror qonunchilik asoslarini yaratish; infratuzilmani rivojlantirish uchun xorijiy investitsiyalarni jalb qilish, qishloq xo'jaligi uchun malakali kadrlar tayyorlash va ta'lim dasturlarini takomillashtirish.

Shuningdek, O'zbekiston qishloq xo'jaligi sohasidagi investitsiyaviy imkoniyatlarni xalqaro bozorda faol targ'ib qilish, xalqaro agro-investitsiyaviy forumlar va anjumanlar o'tkazish ham muhim ahamiyatga ega.

XULOSA

O'zbekistonning agrar sohasi xorijiy sarmoyadorlar uchun katta salohiyatga ega. Mazkur sohani rivojlantirishda to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar ahamiyatli bo'lib, ular orqali infratuzilmani yaxshilash, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish mumkin. Hukumatning investorlar uchun qulay muhit yaratishi va strategik hamkorlikni kengaytirishi mamlakatning qishloq xo'jaligi salohiyatini to'liq amalga oshirish ustuvor yo'nalishi hisoblanishi bois, ushbu mexanizmni takomillashtirish maqsadida quyidagi tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiqdir:

1. Qulay agrar investitsiyaviy muhit yaratish: O'zbekiston chet ellik investorlarga agrar sohaga investitsiya kiritish uchun jozibador shart-sharoitlarni ta'minlashi kerak. Bu, birinchi navbatda, xorijiy sarmoya ishtirokidagi korxonalarni ro'yxatga olishning soddalashtirilgan tartiblari va mulk huquqini himoya qilish kafolatlarini o'z ichiga oladi. Agrar sektorda investitsiyaviy muhitni yanada yaxshilash va uning jozibadorligini oshirishda tadbirkorlik subyektlarini ro'yxatdan o'tkazish jarayonini yanada soddalashtirish, ma'muriy to'siqlarni kamaytirish, korrupsiyaga qarshi ayovsiz kurash va investorlar huquqlarini, mulkini huquqiy himoya qilishni takomillashtirishga qaratilgan islohotlarni izchil davom ettirish zarur.

2. Investitsiyaviy imkoniyatlarni rag'batlantirish: O'zbekiston qishloq xo'jaligi sohasidagi investitsiya imkoniyatlarini xalqaro miqyosda faol targ'ib qilishi kerak. Bu xalqaro investitsion forumlar va konferensiyalar, xalqaro ko'rgazmalar tashkil



etish, xorijda ishbilarmonlik missiyalarini o'tkazish va mamlakatning agrar salohiyati to'g'risida axborot materiallarini taqdim etish kabilarni qamrab oladi. Axborot shaffofligini oshirish uchun xorijiy investorlarga O'zbekistonning agrar sektorga sarmoya kiritish imkoniyatlari va shart- sharoitlari haqida batafsil va ishonchli ma'lumotlarni taqdim etish zarur. Buni qishloq xo'jaligi masalalari bo'yicha investorlar uchun axborot-maslahat markazlari tashkil etish orqali amalga oshirish mumkin.

3. Maxsus iqtisodiy agrar zonalar tashkil etish ishlarini faollashtirish kerak. Jumladan, O'zbekiston agrar sohada xorijiy investorlar uchun alohida imtiyozlar (soliqlardan, bojxona bojidan ozod qilish, eksport-import operatsiyalar tartibi va jarayonlarining soddalashtirilishi, infratuzilma ta'minoti, qishloq xo'jaligi loyihalarini amalga oshirish uchun yer uchatkalarini ajratish va boshq.) berilgan maxsus iqtisodiy zonalar sonini ko'paytirish zarur. Bu agrar sohaga xorijiy investitsiya oqimining ko'payishini rag'batlantiradi.

4. Xorijiy investitsiya ishtirokidagi korxonalarini rivojlantirish: O'zbekiston qishloq xo'jaligi sohasida xorijiy va mahalliy kompaniyalar o'rtasida qo'shma korxonalar tashkil etishni rag'batlantirishi zarur. Bu xorijiy tajriba va texnologiyalarni mahalliy resurslar va bilimlar bilan birlashtirish, qishloq xo'jaligini rivojlantirishga hissa qo'shish imkonini beradi. Shu maqsadda ilg'or xorijiy tajribalardan kelib chiqib, agrar sohada chet el investitsiyalari evaziga tashkil etiladigan korxonalar ustav fondidagi chet el investitsiyalari ulushining eng kam miqdorini 15 foizdan 12 foizgacha kamaytirish maqsadga muvofiqdir.

5. Ishlab chiqarish, bozor va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish: eng avvalo, yo'llar, energiya ta'minoti, suv xo'jaligi tizimlari kabi qishloq infratuzilmasini rivojlantirish xorijiy investitsiyalarni faol jalb qilishga yordam beradi. Bu qishloq xo'jaligi mahsulotlarining mavjudligi va samaradorligini oshiradi va qishloq xo'jaligi mahsulotlarini tashish va saqlash xarajatlarini kamaytiradi.

6. Agrar sohada istiqbolli tarmoqlarni rivojlantirish: O'zbekiston qishloq xo'jaligining organik dehqonchilik, yuqori texnologiyali qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarish va qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash kabi istiqbolli tarmoqlari faol rivojlantirilishi kerak. Bu xorijiy investorlar uchun yangi imkoniyatlar yaratadi va qishloq xo'jaligi sohasining raqobatbardoshligini oshiradi.

7. O'zbekiston iqtisodiyotining qishloq xo'jaligiga xorijiy investitsiyalarni jalb etish tizimli va maqsadli yondashuvni talab etadi. Shuningdek, investitsiya jarayonida oshkoralik va ochiqlikni ta'minlash, investorlar huquqlarini himoya qilish muhim ahamiyatga ega. Barqaror va istiqbolli investitsiya siyosati xorijiy investorlarni ko'proq jalb etishga va O'zbekiston qishloq xo'jaligi sohasini rivojlantirishga hissa qo'shishga yordam beradi. Ushbu chora-tadbirlar bilan bir qatorda, O'zbekiston qishloq xo'jaligi sohasiga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha xalqaro tashkilotlar va boshqa davlatlar bilan hamkorlikni yanada kuchaytirish kerak. Xalqaro moliya institutlaridan jalb qilingan investitsiyalar hisobidan fermer va dehqon xo'jaliklariga qishloq xo'jaligi texnikalari lizing marjasi yillik 3 foizdan oshmagan stavkada 10 yilgacha bo'lgan muddatga lizingga berish maqsadga muvofiqdir. Bu O'zbekistonda qishloq xo'jaligining texnologik darajasini oshirish, hosildorlik va

raqobatbardoshligini oshirish, pirovardida, agrar sohaning intensiv taraqqiyotini ta'minlash imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Deininger, Klaus, et al. (2011). "Rising Global Interest in Farmland: Can It Yield Sustainable and Equitable Benefits?" World Bank Publications.
2. Pingali, Prabhu, and Gershon Feder (2017). "Agriculture and Rural Development in a Globalizing World: Challenges and Opportunities" Routledge.
3. Mirzoyev, U. A. (2015). "Qishloq xo'jaligi sektorini rivojlantirishda investitsion strategiyalarni takomillashtirish" Toshkent: "Sharq".
4. Qurbonov, Sh. J. "Qishloq xo'jaligini rivojlantirishda xorijiy investitsiyalarning o'rni" (2018).
5. Abdullaev, S. H. (2017). "Qishloq xo'jaligida xorijiy investitsiyalarni jalb etish va samaradorligini oshirish" Toshkent.
6. Hamraev, Q. S. (2019). "O'zbekiston qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilishda investitsiyalarning roli" Toshkent.
7. Rahmatullaev, J. (2018). "O'zbekistonda investitsion faoliyatni rivojlantirishning institutsional asoslari". Iqtisodiyot va Innovatsiya, №3.
8. Jo'raev, A. B. (2020). "Investitsion muhit va uning iqtisodiy rivojlanishga ta'siri" Toshkent: "Fan va Texnologiya".
9. Nabiev H.R. "O'zbekistonda investitsion siyosatni takomillashtirish yo'nalishlari" (2021).
10. Soliev, D. (2021). "Qishloq xo'jaligiga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning zamonaviy tendensiyalari" Milliy iqtisodiyot jurnali, №2.
11. Nurmatov, Sh. (2019). "O'zbekistonda investitsion muhit va uni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari". Iqtisodiyot va moliya, №5.
12. Karimov, M. (2020). "Qishloq xo'jaligida davlat-xususiy sheriklik investitsiyasining samaradorligi". Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti jurnali, №4.
13. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi nashrlari.
14. O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasining iqtisodiy tadqiqot markazlari.
15. <https://stat.uz/uz/> O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi sayti.

Muharrir: Beglayev Uchqun

Musahhih: Boltayev Nurali

Sahifalovchi va dizayner: Sharipov Shoxruh

© Materiallar ko‘chirib bosilganda “Agrobiznes, fan va texnologiyalar” ilmiy-amaliy elektron jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas’ul hisoblanadi. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqolalar, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: licht-1989@mail.ru

Jurnalning telegram manzili: t.me/agrobiznes_elektronjurnal

Telefon raqami: +998939018320, +998934393000

Jurnal rasmiy sayti: <https://www.agrobiznesjournal.uz>

“Agrobiznes, fan va texnologiyalar” ilmiy-amaliy elektron jurnali
O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi
Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 30-noyabrdagi 364/5 sonli qarori bilan
milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.



“Agrobiznes, fan va texnologiyalar” ilmiy-amaliy elektron jurnali
2023-yil 23-maydan O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **C-5669225** reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan. **Litsenziya raqami: №083688**

**Manzilimiz: Toshkent viloyati, Qibray tumani,
Universitet ko‘chasi, 2-uy**